

AKP Hükümeti, İş Güvenliği Konusunda da “Hukuku Dolanmaya” Çalışıyor

Türkiye son yıllarda birbiri ardına yaşanan iş kazalarıyla sarsılmaktadır. Tuzla Tersanesi ve maden ocakları başta olmak üzere, Türkiye'nin dört bir yanında yaşanan iş kazalarında her yıl yüzlerce kişi hayatını yitirirken, binlerce kişi ise sakat kalmaktadır. Kazaların yaşandığı işyerlerinin ortak noktası, iş güvenliğinin göz ardı edildiği, denetimin uygulanmadığı, sendikalaşmanın olmadığı ve taşeronluğun yaygınlaştığı işletmeler olmalarıdır. Kamu işletmeciliği anlayışının gerilemesi, özelleştirmeler ve sendikalaşma oranının düşmesi, işçi sağlığı ve işyeri güvenliği konusunun kronik bir sorun haline dönüşmesine neden olmuştur.

SGK verilerine göre Türkiye'de 2008 yılında 72 bin 963 iş kazası ve 539 meslek hastalığı vakası yaşanmıştır. Kazalarda 866 çalışan yaşamını yitirirken, bin 694 çalışan sakat kalmış ve 1 milyon 865 bin 295 gün geçici iş görmezlik durumu ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmalar, iş kazalarının yüzde 50'sinin “kolaylıkla” önlenebilecek kazalar olduğunu, yüzde 48'inin de sistemli bir çalışma ile önlenileceğini ortaya çıkarmaktadır. Buna rağmen, gerek yasal düzenlemelerdeki yetersizlikler, gerek uygulama boşlukları gerekse de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın konuya ilgisizliği, iş kazalarının artarak devam etmesine neden olmaktadır.

İş Güvenliği, çalışma hayatının önemli bir unsuru olup, kamu düzenini ilgilendirmektedir. İşyeri güvenliğinin ve sağlıklı çalışma koşullarının sağlanması kamusal bir sorumluluktur. Kamu düzenini ve güvenliğini ilgilendiren bir konuda mesleki faaliyetin sunumu hem meslek mensuplarını hem de TMMOB ve bağlı Odaları yakından ilgilendirmektedir.

İşçi sağlığının ve iş güvenliğinin sağlanması için gerekli yasal ve idari düzenlemeleri yapmak ve alınan tedbirlerin uygulanmasını sağlamak hükümetin sorumluluğundadır. Ne yazık ki, AKP Hükümeti, işçi sağlığı ve iş güvenliği konusundaki sorumluluklarını yerine getirmediği gibi, bu konudaki yasal düzenlemeleri bile “daha geri noktaya” götürmeye çalışmaktadır.

İş Güvenliği Konusunda Yasal Gelişmeler

Ülkemizde işçi sağlığı ve iş güvenliği konusu, 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Yasası'yla düzenlenmiştir. Yasa, işveren tarafından kurulan "İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu", hekimlerden oluşan "İşyeri Sağlık Birimi" ve "İş güvenliğiyle görevli mühendis veya teknik elemanlar" eliyle sağlıklı ve güvenli bir çalışma düzeninin oluşturulmasını öngörmüştür. Yasa, Türk Tabipleri Birliği (TTB) ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'ni (TMMOB) söz konusu çalışma düzeninin etkin bir katılımcısı olarak tanımlamıştır.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 81. ve 82. maddeleri işverenleri, iş yerinde iş güvenliğinin sağlanması için iş güvenliği uzmanı, sağlık hizmetlerinin yürütülmesi için de işyeri hekimi bulundurmaya yükümlü kılmıştır. Ne var ki, aynı yasa'yı uygulamaya geçirmek için hazırlanan yönetmeliklerin hiçbirisi, yasadaki "katılımcı" anlayışa uygun olarak düzenlenmemiştir.

Bu görevleri yerine getirecek teknik elemanların hangi niteliklere sahip olacağı, çalışma koşulları, eğitimleri ve belgelendirilmeleri, yetkileri ve sorumlulukları gibi konuları düzenlemek amacıyla 2004 yılında "İşyeri Sağlık Birimleri ve İşyeri Hekimlerinin Görevleri İle Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" ve "İş Güvenliği İle Görevli Mühendis veya Teknik Elemanların Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" yayınlanmıştır. Yönetmeliğin hazırlanması sırasında, yasa'da yer alan açık hükümler ihlal edilerek, TTB ve TMMOB'nin görüş ve önerileri dikkate alınmamıştır.

Yönetmelikte yer alan sınırlamalar, sınıflandırmalar, tanımlamalar, eğitimler bu alandaki bilgi birikimini ve ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğu için, meslek örgütleri tarafından yargıya taşınmıştır. Yasa'nın 81. maddesi gereğince yayımlanan İşyeri Hekimlerine ilişkin yönetmelik Türk Tabipleri Birliği tarafından dava konusu edilmiş ve bu yönetmeliğin birçok maddesi Danıştay 10. Dairesi tarafından iptal edilmiştir.

Yasa'nın iş güvenliği mühendislerine ilişkin 82. maddesi gereğince yayımlanan "İş Güvenliği ile Görevli Mühendis veya Teknik Elemanların Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" de yine Danıştay 10. Daire'nin 28.03.2006 tarih 2004/6075 Esas, 2006/2159 sayılı kararlarıyla iptal edilmiştir. Bu davaların sonucunda her iki yönetmelik de Temmuz 2006'da yürürlükten kaldırılmıştır.

Yasayı Yönetmeliğe Uydurma Çabaları

Yönetmeliklerin iptalinin ardından, yasaya uygun yönetmelik yapmak yerine, AKP Hükümeti, 2008 yılı içerisinde yasa'da değişiklik yapma yoluna gitmiştir. 15 Mayıs 2008 tarihinde, 4857 Sayılı Kanun'da Değişiklik Öngören 5763 Sayılı Kanun ile İş Kanunu'nun 81 ve 82. maddeleri, 81. madde altında birleştirilerek değiştirilmiştir.

2008 yılında gerçekleştirilen yasa değişikliği, alanda yaşanan hiçbir sorunu çözmeye hizmet etmemiştir. Bu değişiklikle İş Kanunu'nun 78. maddesinin emrettiği tüzük düzenleme görevi ortadan kaldırılmış, aynı Yasa ile hem Bakanlığın hem de 7460 sayılı ÇASGEM Teşkilat Yasasında yapılan

Odamızın Yoğun Çabaları

İnşaat sektörü, hem kaza sayısı hem de ölüm oranı bakımında iş kazalarının en yüksek olduğu işkollarının başında gelmektedir. Bu nedenle, Odamız, işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda yasal ve kurumsal tedbirlerin artırılması için büyük çaba harcamaktadır. Bu konudaki yasal gelişmeleri yakından takip eden Odamız, mevzuatın geliştirilmesi ve standardının yükseltilmesi için hem hukuki hem de içerik olarak yaratıcı katkılar sunmaya çalışmıştır.

Mevcut yasal düzenlemenin aksaklıkları, hazırlanan yönetmeliklerin eksiklikleri ve iş güvenliği mühendislerini eğitimlerinin içerikleri için odamız bünyesinde oluşturulan İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulumuz, bugüne kadar oldukça yoğun bir çalışma yürütmüştür. Kurulumuzun çalışmaları doğrultusunda geliştirdiğimiz önerilerimiz, konunun ilgili tarafları ve milletvekilleriyle paylaşılmıştır. Çabamızın etkinliğinin arttırılabilmesi için yasa önerilerimiz tüm şubelerimize gönderilerek illerden seçilen milletvekilleriyle doğrudan temas kurulması sağlanmıştır.

Yasa değişikliği teklifinin komisyonlardan geçerek TBMM Genel Kurul gündemine gelmesinin ardından ise yasaya ilişkin gelişmeler ve önerilerimiz, bir faks metni haline getirilerek, üyelerimiz tarafından TBMM Başkanlığına ve milletvekillerine gönderilmiştir. Milletvekillerine yapılan açık çağrımız şu ifadelerle sonuçlandırılmıştır:

"2/712 Esas Numaralı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi"nin 10, 11 ve 12. maddeleri, işçi sağlığı ve iş güvenliği sorununun kamusal niteliğini tamamen ortadan kaldırmaktadır. Bu değişiklikler yasa-laştığı takdirde "iş kazaları" ve "iş güvenliği" sorunu giderek büyüyecektir. Yasa değişikliği teklifi reddedilmelidir. İşçi sağlığı ve iş güvenliği konusundaki uygulama yönetmelikleri, TMMOB, TTB ve sendikaların da taraf olduğu komisyonlar eliyle hazırlanmalıdır."

değişiklik ile mühendis ve hekimlere eğitim verme, bu eğitimi verecek kurumları yetkilendirme, sertifika verme gibi yetkilerle kendini donatmıştır. TTB TMMOB'nin alandaki etkinliğini azaltma yolundaki bu değişiklikle, 4857 sayılı İş Yasası'nın 22.05.2003 tarihinde kabul edilen genel gerekçe ve madde gerekçelerine aykırı bir düzenleme ortaya çıkmıştır.

Bu değişiklik, açık biçimde yargı kararlarını işlevsiz bırakmak için yapılmıştır. Anayasa'nın 138. maddesi açıkça ihlal edilerek, Yönetmeliğin Yasa'ya uygun şekilde düzenlenmesi yerine yasalar yönetmeliğe uydurulmak istenmiştir. Bu yöntem, hukuk devleti olmanın tüm ilkelerine aykırı olduğu gibi demokratik yaşamın gerekleriyle de örtüşmemektedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Kanunu, ÇSGB Kanunu ve ÇASGEM Kanunu'nda yapılan değişiklikten sonra, "İşyeri Sağlık ve Güvenlik Birimleri ile Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimleri Hakkında Yönetmeliği" yayımlamıştır. Anılan Yönetmelik, Anayasaya, ILO Sözleşmesine ve AB Direktifine aykırı olmanın yanında, Bakanlığın, mühendislerin eğitimi, sertifikalandırılmaları, unvanları hakkında tek yetkili mercii olarak kendini ve yetkilendireceği kurumları yetkili görmesi kabul edilemez olduğundan bu yönetmeliğe karşı da dava açmıştır. Danıştay 10. Dairesi TMMOB ve TTB'nin açmış olduğu davalarda, anılan yönetmelik hakkında yürütmenin durdurulması kararı vermiştir. Mühendis ve işyeri hekimlerini Bakanlığın yetkilendirdiği özel hukuk tüzel kişilerin eğitim vermesi konusundaki tüm eğitim ile ilgili maddeler hakkında yürütme durdurulmuştur.

AKP'nin Yeni Düzenlemesi

AKP Hükümeti'nin, meslek örgütlerini devre dışı bırakma yolundaki tüm çabaları, yargıdan geri dönmüştür. Bunun üzerine AKP bir kez daha "Hukuku Dolanmak" için yeni bir yasa değişikliği yoluna başvurmuştur. Böylelikle, AKP Hükümeti, kendi döneminde çıkarttığı bir yasanın gereklerini yapmak yerine, ikinci kez değiştirmek gibi trajikomik bir durumla karşı karşıya kalmıştır.

Beş Milletvekilinin imzasıyla, 15 Haziran 2010 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulan 2/712 Esas Sayılı, "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi" TBMM'nin tatile girmesine saatler kala yapılan üstünlük görüşmenin ardından kabul edilmiştir. 1 Ağustos 2010 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren yasayla birlikte 4857 Sayılı İş Kanunu'nun 2. ve 81. Maddelerinde ve 3146 Sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 12. Maddesi'nde değişiklik yapılmıştır.

Yasa değişikliğinin temel amacı, TTB ve TMMOB'yi sürecin tamamen dışına itmektir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olan TTB ve TMMOB'nin isimleri dahi yasadaki çıkartılarak, kendi uzmanlık alanlarındaki birikim, sorumluluk ve yetkileri görmezden gelinmektedir. Bu iki birliğin yetki ve sorumlulukları, özel kurumlara devredilmek istenmektedir.

Bu durumun kabul edilmesi mümkün değildir. Üniversitelerin vermiş olduğu diploma, o bireyin

mühendislik ve mimarlık kariyerine başlaması için yeteri kadar bilgilendirildiğini belgelemektedir. Diplomadan sonraki süreçte ise meslek odaları devreye girmekte ve mesleki uygulama kurallarını bizzat meslek odaları belirlemektedir. Yani, mesleki faaliyetlerin, projelerin doğruluğu ve uygunluğunu denetleyecek kurum meslek odalarıdır. Bütün dünyada, diplomadan sonra meslek odaları devreye girmekte, meslek içi eğitim ve belgelendirme bizzat meslek odalarıca verilmektedir. Meslek Odalarının bilgi birikiminden, kamu güvenliği ve sağlıklı kentleşme yönünden kamu otoriteleri meslek odalarından yararlanmaktadır.

Bizde ise süreç ters çevrilmekte ve meslek odaları devre dışı bırakılmaktadır. Aklın ve bilimsel bilginin doğruluğuna ve yönte-

mine inanmayan ve meslek odalarının yetkilerini budamaya çalışan bir kamu yönetimi ile karşı karşıyayız. Bunun adı da AB uyum olarak ileri sürülmektedir. Bu gerekçeyi ileri sürüp yasa gerekçesine yazanlar, AB müktesebatıyla son tanişanların kendileri oldukları gerçeğini göz ardı etmemeliler. Çünkü bilimsel bilgi ve yöntem alış-verişi her zaman hukuksal düzenlemeden önce olur. Bu gerçeği göremeyenler, yeni bir keşif nidasıyla her yasa tasarısının gerekçesine somut gerçekliğe aykırı bilgileri "AB uyum" gerekçesine dayandırmamalıdır. Bu başta kamu yönetiminde ve toplumda körleşmeye yol açmaktadır.

Kurda Kuzu Emanet Etmek

Bakanlık ve hükümet, 2003 yılından bu yana iş yaşamının ihtiyaçlarına yanıt vermek yerine, mühendis ve hekimlerle uğraşmışlar ve ülkenin kanayan yarası olan iş kazalarını "kadere" ve "piyasaya" havale etmişlerdir. Yasa teklifi ile iş güvenliği mühendisi, "iş güvenliği uzmanı" tanımı ile meslek lisesi mezunları ile aynı kavram altında tanımlanmakta ve yetkilendirilmektedir. Ayrıca, Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca kurulmuş sermaye şirketleri Bakanlık tarafından yetkilendirildiğinde mühendisleri eğitime hakkını kullanacaklar ve Bakanlık da sertifika verecektir.

Bilimsel eğitim sonucu kazanılmış mühendis unvanına sahip bir meslek mensubu mesleki faaliyette bulunabilmesi için yükseköğretim kurumu içinde yeri olmayan, Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisi (sermaye şirketi) tarafından eğitilecek ve Bakanlık sertifika ile yetkilendirdikten sonra mesleki faaliyette bulunacaktır. İş Güvenliği Mühendisliği, mühendislik mesleğinin icrasıdır. Mesleğin icrası için özel şirketten eğitim alma koşulu aklın ve bilimin alamayaçağı bir durumdur. "Özelleştirmeler" ve "aşırı kar hırsı", iş kazalarındaki artmasındaki en önemli nedenler arasında sayılırken, "işçi sağlığı ve iş güvenliği" konusunun bile piyasalaştırılmaya çalışılması bilimle, akılla ve vicdanla açıklanabilir bir durum değildir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Ortak Birimleri'nin de özel şirketler tarafından kurulacağı da yasada yer almıştır. Şirketlere tanınan haklar yasal düzeyde güvence altına alınırken, işçi sağlığı ve güvenliğine ilişkin çalışanlar yönünden neden somut bir hak düzenlenmemektedir? Neden herkese ayırmsız sağlıklı ve güvenli iş ortamının yaratılması noktasında Devletin ve işverenlerin sorumluluğu somut olarak düzenlenmemektedir? İşverenlerin sorumluluğu neden yönetmeliklere bırakılmaktadır? Para kazanması istenilen çevrelere yasal düzeyde yeni bir sektör sunulurken, iş güvenliği mühendisi ve hekiminin hakları niçin yasal düzeyde ele alınmamaktadır. Neden meslek örgütlerinin ismi dahi yasadan silinmektedir. Meslek odalarına bu tahammülsüzlük nedendir? Kamu yararını savundukları için midir?

Sağlıklı ve güvenli bir çalışma düzeninin kurulmasının kamusal bir sorumluluk olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Bu konu, karlılık mantığı üzerine kurulmuş ticari işletmelerin sorumluluğuna bırakılmamalıdır. Kamu yararını gözeten ve kamusal nitelikleri öne çıkan emek ve meslek odaları, bu sürecin etkin öznelere olmalıdır.

AKP Hükümeti, özelleştirme ve piyasalaştırmayı her derdin devası olarak görmektedir. Bu neo-liberal bakış açısının acı sonuçları, tüm toplumumuzu olumsuz etkilemektedir. Kamusal faydanın yerine, özel çıkarın ve karlılığın getirilmesi, telafisi mümkün olmayan sonuçlar yaratmaktadır. Bu zihniyetin en çarpıcı sonucu özelleştirilen ve taşeronlaştırılan sektörlerde yaşanan iş kazalarındaki büyük artıştır. AKP Hükümetinin bu kazaları önlemek yerine, iş güvenliği alanının kendisini piyasalaştırması bizleri çok daha kötü günlerin beklediğinin göstergesidir.

Kamusal sorumluluklarının bilincinde olan bir meslek odası olarak konunun peşini bırakmayacağımızı ve bu konudaki hukuki girişimlerimizi sürdüreceğiz.

İMO'dan 6001 sayılı kanuna ortak tepki

İnşaat Mühendisleri Odası TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilen 6001 sayılı "Karayolları Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun"un mesleki ve toplumsal alanda yaratacağı olumsuzluklara dikkat çekmek amacıyla 7 Temmuz 2010 tarihinde tüm şubelerinde ortak basın toplantısı düzenledi.

Açıklamada, 6001 sayılı kanunun bir yandan karayollarında gerçekleştirilmesi düşünülen özelleştirmelerin önünü açacağı, diğer yandan mühendislik mesleğinin uygulama alanlarını daraltacağına dikkat çekildi.

Kanunun, ulusal değerleri özelleştirme adı altında ulusal, uluslararası büyük sermaye gruplarına peşkeş çekeceği ve mühendislik mesleğinin kamusal düzeydeki uygulama alanlarını daraltarak mühendisleri güvencesiz çalışmaya mahkûm edeceği kaydedilen açıklamada "TBMM'den iktidar partisi milletvekillerinin oylarıyla geçen 6001 sayılı "Karayolları Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" AKP iktidarının özelleştirmeler konusunda ne kadar hassas ve kararlı olduğunu gösteren bir belge niteliğindedir. Ülke kamuoyu ne yazık ki adı geçen kanunla ilgili farklı noktaları tartışma konusu yapmış, özellikle bölünmüş yollardaki hız sınırının artırılması gibi daha popüler değişiklikler gündeme taşınmıştır. Bölünmüş yolların neden olduğu trafik kazaları bir sorun olarak karşımızda dururken, bölünmüş yollardaki kör noktalar sorunu henüz çözülmemişken araç hızını artırmanın yol açacağı sonuçlar ayrı bir tartışma konusudur ancak kanunun temel hedefini gölgelemeyi başarmıştır" denildi.

Yasadaki maddeler hakkında değerlendirmelerin yer aldığı açıklamada, Yasanın "Gelirler ve Muafiyetler" başlığı ile düzenlenen bölümünde karayollarının, adeta ticari bir işletme gibi tanımlandığına dikkat çekildi ve şu ifadelerle yer verildi: 11. Maddede kurumun gelirleri sıralanırken, kurumun genel bütçedeki payı dışında, işletici şirket tarafından ödenen paylar, ücretli geçişlerden alınan ücretler, taşınmazlar ve tesisler için kira, kullanma ve ön izin verilmesiyle elde edilecek gelirler, müteahhitlere kiralanan araç ve gereçlerden elde edilecek bedeller ve benzeri pek çok gelir kalemi belirtilmiş, Karayolları özel bütçeli bir kurum gibi değerlendirilmiştir.

Yasanın 14. Maddesinde; 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun'a atıfta bulunularak, "İşletme hakkı verilen veya devredilen karayollarında geçiş ücretinin belirlenmesine ilişkin esas ve usuller ile ücretsiz geçiş yapmasına izin verilecek olanlar sözleşmelerde düzenlenir" denilerek, otoyolların, köprülerin vb.'lerinin özelleştirme uygulamalarında karşılaşılan engeller bertaraf edilmek istenmiştir.

Yasanın 33. Maddesinde; 'bedeli ödenmek şartıyla, gerçek ve tüzel kişilere Orman Bakanlığınca izin verilebilir' denilerek orman arazilerinin satışı kolaylaştırılmış, kamu arazilerinin ve orman alanı üzerinde bulunan kamu tesislerinin özelleştirilmesinin yolu açılmıştır. Aynı şekilde Karayolları Genel Müdürlüğü'ne orman arazilerini istediği gibi kullanma yetkisi getirilmiştir ki, İstanbul'da üçüncü Boğaz Köprüsü güzergâhının belli olmasıyla başlayan talana yasal dayanak hazırlanmıştır.

"Kanun karayolu ulaşımında yeni bir dönemin başladığının habercisidir"

Kanunun aynı zamanda yerel yöneticileri kurtarma amacı taşıdığına vurgu yapılan açıklamada şöyle denildi: Kanuna, başta Ankara ve İstanbul Belediye Başkanları olmak üzere, beceriksiz yerel yöneticileri kurtarmak amacıyla, "Büyükşehir belediyelerinin bu Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla yapımı devam etmekte olan şehir içi raylı ulaşım sistemleri ve metro projeleri, Bakanlıkça devralınabilir" hükmü eklenmiş, adeta beceriksizlik ödüllendirilmiştir.

6001 sayılı kanun ayrıntılı incelemeye ihtiyacı olan, kendi ana hükümleri dışında ilgili başka kurumların çalışmalarını düzenleyen kanunlarda da değişiklikler gerçekleştiren bir metin olarak, inşaat mühendisliğinin mesleki alanlarından biri olan karayolu ulaşımında yeni bir dönemin başladığının habercisidir. İnşaat Mühendisleri Odası kamusal sorumluluğu gereği adı geçen kanuna itiraz etmekte, toplumsal çıkarları savunmaya devam edeceğini kamuoyuna duyurmaktadır.

Açıklamanın tam metni İMO web (www.imo.org.tr) adresinde yer almaktadır.